

Jarle Kottmann om norsk misjonsdiakoni:

Diakoner eller utviklingsagenter?

— Norsk misjon må finne tilbake til sin identitet og skape levende diakoni ut fra levende menigheter, sa Jarle Kottmann på misjonsseminaret arrangert i samarbeid mellom Norsk Diakonihøyskole og Diakonhjemmets Teologisk/Administrative Høgskole. — Norsk misjon har prostituert seg til NORAD for å kunne fylle institusjonene, mausoleene og blankpusse bronseplankettene, var en av kraftsalvene han avfyrt under tema: «Misjonsdiakonen — mellom evangelisering og sosialt arbeid». Her følger foredraget i sin helhet. (Red).

MISJONSDIAKONIEN — MELLOM EVANGELISE- RING OG SOSIALT ARBEID

Av misjonsdiakon
Jarle Kottmann

Konfliktfylt

Tema antyder en aldri så liten frustrasjon eller kanskje rettere en konflikt. Konflikten ligger ikke bare i det som kan utledes av tema, men i selve ordbruken, terminologien. Det er misjonsdiakonen som skal ta opp denne stillingen mellom evangelisering og sosialt arbeid, det er altså ikke problemstillingen evangelisering og diakoni. Her tar jeg det første utgangspunktet mitt for å presisere at vi fortsatt ikke har greid å definere diakonien ut fra sitt spesielle grunnlag og sin egenart og i forhold til sosialt arbeid. Diakoni er fortsatt et begrep henvist til kanaans språk, brukt for de innvidde, mellom oss. For de som står utenfor blir diakoni forstått som et ferniss for kristeligsinnnet sosialt arbeid. Diakoni blir noe useriøst som de driver med som presiserer kallet fremfor profesjonalitet. Det blir uprofesjonelt fordi diakonien inkluderer flere enn profesjonisten og fagmannen og det blir noe mystisk fordi vi ennå ikke er ferdig med å snakke om kallet. Men det er så behagelig, for ikke å si bedagelig, å kunne falle over i termen sosialt arbeid når vi snakker om oss selv. Det frigjøres så mye energi som vi burde

bruke på å gå opp denne grensengangen. Vi selv kan snakke om diakoni og skiller greit mellom de tre eller fire forskjellige diakonisyn vi har, og utad presenterer vi denne diakonien som sosialt arbeid med kristen formålsparagraf. Hvis vi ut fra de erfaringer som diakoner og ikke-diakoner, misjonærer og «misjonsnokså-nærer» har med sosialt arbeid, med diakoni på misjonsmarken, så finner vi et sant virvar. Ut fra dette virvar vil jeg likevel trekke frem noen modeller. Fra hver av disse vil du finne diakoner med sterk kallsbevissthet. De ulike modellene skal ikke settes opp mot hverandre, men jeg vil gjerne vise hvilken enorm bredde det er i det vi kaller for misjonsdiakonien.

Samaritanmodellen

Samaritanmodellen orienterer seg ut fra iøyenfallende nød, katastrofe, avkappet ben, malariaanfall — noe som synes, noe som ikke krever noen analyse for å kunne fastslå at her står vi overfor nøden. Som en konsekvens av dette vil samaritanmodellen konsentrere seg om det vi kan kalle kurativ nødhjelp. Den går rett inn i en situasjon som ikke har vært avdekket, men som hele tiden har vært veldig synlig. Den er usystematisk fordi det eneste system egentlig er å registrere nøden og handle i forhold til den nød man har registrert. Sånn sett kan man kanskje ikke kalle den noen modell.

Den er emosjonell i den forstand at det vi ser, det vi registrerer påvirker oss og gir oss impuls til handling. Den har innebygget i seg en sterk appell, samaritanmodellen er det sterkeste emisærer kan bruke for å fylle kollektkurven. Hva skulle norsk misjon ha gjort uten spedalskhet?

Den er i høyeste grad oppofrende og spiller på veldedighet. Og med veldedighet mener jeg i denne sammenheng ikke noe negativt. Denne modellen er svært vanlig og som regel utgangspunktet for ethvert diakonalt/sosialt framstøt på misjonsmarken.

Mausoleummodellen

Av samaritanmodellen utleder man veldig ofte mausoleummodellen. Mausoleummodellen er en systematisering av samaritanmodellen. Den er teknologisk orientert, ressurskrevende og agenturorientert, dvs. den retter seg til de store internasjonale agenturene, som NORAD, for finansiering, og driver veldedighet med bronseplakett. Vi kjenner den gjerne igjen på fjernsynsskjermen, idet bronseplaten, blir zoomet inn, med påskriften for hvem dette er et «memorial hospital».

På bakgrunn av at mausoleummodellen er høyteknologisk og ressurskrevende og knytter seg til de store agenturer, vanskeliggjør denne modellen i stor grad lokal delaktighet. Den

blir for stor, for vanskelig å administrere, for kostbar og så ekspertisekrevende at den lokale delaktighet som regel blir minimal.

Entreprenørmodellen

Denne modellen er også karakteristisk for mye av norsk misjon. Entreprenørmodellen har som utgangspunkt å skulle konstruere et nytt samfunn ut fra en individuell nyorientering, f.eks. viser dette seg i kristen misjonssammenheng i den sterke betoningen omvendelseskraftene gis. Frelsesbevisstheten, gløden og det nye livet vektlegges i synet på det sosiale potensialet det religiøst frigjorte mennesket har. Frelsen og det nye livet sees på som en ressurs som brukes innenfor denne entreprenørmodellen for å bygge det nye samfunnet.

Hvorvidt dette er et religiøst eller sosialt oppbrudd skal vi komme litt tilbake til senere, men for ikke bare å henge seg opp i misjonærene her, vil jeg gjerne komme inn på «misjonsnokså-nærene», f.eks. latrineideologene. Mennesker som er meget sterkt verdimelessig orientert, men som kaller seg livsvisnøytrale. Man kan starte et program og samle inn millioner på å anlegge latriner i Asia, Afrika eller Andesfjellene. Det er de som sier at latriner ikke har noen verdimelessig side og at man ikke kan snakke om verdiorientering eller verdiformidling i forbindelse med noe som en latrine. Det er religiøst, sosialt og ideologisk nøytralt. Hvorvidt de som opplever at smågrisene drukner i latrinen finner det like nøytralt, det er en annen sak. Hva de bruker til å begrunne å bygge latriner når folk er vant til å bruke en avspist maiskolbe til å tørke seg med, og mener at det man slipper fra seg skal komme tilbake til jorda det kom fra, nemlig maisåkeren og ikke opp i det store, sorte hullet hvor smågrisene drukner, er spørsmål man i liten grad har lyst til å gå inn på.

Jeg vil her bare slå fast at dette med å ta utgangspunkt i en verdimelessig orientering for å skape forandring ikke bare er forbeholdt misjonærene, dette gjelder alle utviklingsagenter, enten de representerer Røde Kors, Redd Barna eller Norsk Folkehjelp. Og for alle disse gruppene er det ved bruk av entreprenørmodellen en risiko for å skape det jeg vil kalle eliter. De som greier å akseptere det nye verdisettet kristelig eller ukristelig. De aksepterer de nye verdiene, latrinene. De blir rene, pene og flinke, og i stor grad beundrende. Og det å være beundret skaper avstand. Og eliten blir elite i kraft av den avstand den kan skape til de andre.

I veldig stor grad er dette en modell som fungerer veldig godt, gjør seg veldig godt på TV, men som kanskje ikke når ut med den samme bredden som en del av de andre modellene vi har vært innom.

Kommunitetsmodellen

Jeg har strevet litt med å finne den rette betegnelsen på denne modellen, men det er en fellesskapsmodell, kommunitet/kommunemodell, det dreier seg om organisert fellesskap. Det er en modell som tar utgangspunkt i lokale strukturer og orienterer seg i større grad enn andre ut fra lokale folkebevegelser og politiske strukturer der hvor de finnes, enten i legal forstand eller i underbevegelser. Kommunitetsmodellen betoner viktigheten av økonomisk og sosial utvikling av samfunnene den arbeider i, og er altså av natur mye mer profylaktisk og forebyggende orientert enn de andre modellene. Modellen er slik jeg erfarer det, veldig ofte menneskerettighetsorientert.

Hvor er diakonien?

Jeg er egentlig ikke ute etter en vurdering av de ulike modellene opp mot hverandre. Når jeg har presentert dem, har jeg samtidig karikert dem. Uten å gå inn på en diskusjon for eller imot de ulike

modeller, kan vi fastslå at diakonene finnes innenfor alle disse modeller. Diakoner som vil forsvare sin arbeidsmåte ut fra sitt diakonale kall. Det jeg finner som konfliktfylt og vanskelig i dette, er at om jeg finner diakonene her så er det vanskelig å finne diakonien her. Og det sier jeg ut fra følgende: I samtlige av disse modellene, slik som jeg har presentert dem, mangler utgangspunktet, en menighet.

I all vesentlig grad så er det vi kaller norsk misjonsdiakoni modellorientert og ikke kirke- eller menighetsorientert. I beste fall, om vi er kirke- eller menighetsorientert, så er vårt utgangspunkt Den norske kirke, som sendermenighet, og vi bedriver diakoni i kraft av utsendingen fra Den norske kirke.

Dette bedriver vi fordi vi bevisst eller kanskje ubevisst har satt effektivitet opp mot diakonal legitimitet. Det er opplagt at alle disse modellene jeg har vært innom er effektive modeller, og har evne til å skape utvikling, sosial endring og kirkevekst rundt seg. Men modellene er orientert ut fra vår verdi omkring effektivitet. Derfor ser vi også at de modellene som stort sett brukes av norsk misjon i dag ofte ikke faller inn i det verdisettet som andre kulturfolk har på f.eks. vårt effektivitetsfenomen. Her kommer diakonien i konflikt med seg selv, og misjonsdiakonen i konflikt med kravet til effektivitet, resultater og noe å skrive hjem om og som produserer større giverinntekter å den ene side og det å bedrive en diakoni som ut i fra mitt syn springer ut fra Kristi levende menighet på den annen. Denne diakoni vil ikke kunne få karakterer som de foregående modeller, fordi den ikke disponerer ressursene, ekspertisen osv.

Evangeliseringsoppdraget

I tillegg til dette er vi i en konflikt med krav om at diakonen skal oppfylle sitt evangeliseringsoppdrag. Det er noe som ofte registreres og kvantifiseres med hvor mange møter, gudstje-

nester og andakter man har. Regnestykket blir en hovedprosent på det diakonale arbeid og gjerne bare en liten prosent til det «egentlige» som man gjerne sier, altså det å forkynne verbalt. Uten å gå dypere inn på det vil jeg her bare nevne spørsmålet om hvordan vi forkynner eller rettere formidler evangeliet gjennom diakonien ved siden av den verbale forkynnelsen.

Forkynne diakoni

Likevel er det viktig å få fram at misjonsdiakonens viktigste oppgave på det verbale plan, på dette å stå i forhold til menigheten, er å forkynne diakonien inn i menigheten. Vi har skandaløst mange amputerte kirker og nykirker i den tredje del av verden. Amputerte fordi de ikke vet hva diakoni er. Og hvorfor vet de det ikke? De ser jo misjonens diakoni og vet det gjennom klinikkerne, mobilklinikker, mor/barn stasjoner, skoler osv. som får plass innen diakonien. Men dette opplever de som en diakoni som misjonærene i kraft av sin utdannelse og ut fra sin kirke bedriver. Det er en diakoni som er så teknifisert og økonomisk krevende, så helsemessig resultatorientert og ressurs- og ekspertkrevende at ingen av de nye lokale kirker kan gå inn i dette som sitt.

Dermed blir diakoni noe som misjonærene driver med, det blir respatex og aluminium og annet hygieniske materiale. Diakoni er ikke forkynt inn i menighetene som den sanne kristnes trosytning, noe som man gjør som en konsekvens av at man bekjenner troen, at man er satt inn i en ny sammenheng — ikke bare med Gud, men med den verden man er satt inn i. Dette mangler i norsk misjon i dag.

Troen alene?

Kanskje har dette sammenheng med at den teoretiske utviklingen av diakonien her i landet er ung og at den har vært ledet av teologene. I forbindelse med dette vil jeg gjerne nevne

«bergprekenkomplekset» som jeg tror har vært med på å svekke diakoniens plass på misjonsmarken. Troen alene, nåden alene, det vi har i Kristus, som er nok for oss til frelse. Alle disse sannhetene har vel hos mange skapt et kompleks i forhold til det krav, eller skal vi si den opplisting av muligheter til velgjeringer som bergprekenen legger opp til.

Her vil jeg gjerne sitere Luther: *«Derfor skal vi, når vi har tatt imot sakramentet, ikke la tregheten få makt over oss, men være flittige og tenke på å vokse i kjærlighet, dele med vår neste og rekke ham hånden når han lider nød og trenger hjelp. Gjør du ikke det, er du ingen kristen — eller i det minste en dårlig kristen, uansett om du berømmer deg å ha tatt imot Herren med alt hva Han er i sakramentet.»*

Den amputerte kirke er kirken uten diakoni. Er det vi som i vår fortrefelighet har tatt diakonien fra dem i vår iver etter å produsere diakoni ut fra egen kunst.

Diakoni og ressursknapphet

Fotvaskesscenen i Johs. 13 er for meg det mest sentrale skriftsavsnitt for å finne utgangspunktet til diakonien. Hvilke ressurser hadde Jesus da han gikk i gang med hva vi kan kalle den første diakonale gjerning? Det var et leirkar, en skvett med vann og et linklede. Jeg tror virkelig dette forteller oss noe. Det forteller oss om ressursknapphet og om mulighet til å handle ut fra ressursknapphet.

Overfører vi dette på nykirkerne og misjonskirkerne, så finner vi den samme ressursknappheten sammen med den fortvilelsen og frustrasjonen som gir seg ut fra den oppfatning at diakoni er aluminium og respatex — et dyrt og uoppnåelig utgangspunkt. Poenget for oss er å lære at diakonien skapes nettopp ut fra ressursknapphet, fra leirkaret og vannskvetten og linhåndkledet. Det er en holdning til menighetstjeneste på bakgrunn av

et menighetsfelleskap og hva du har mottatt i Jesus Kristus, og at tjenesten orienterer seg ut fra de ressursene du har og ikke hva du kan forvente å få av NORAD. Og dette er et alvorlig poeng for norsk misjon.

Misjonen har solgt seg til NORAD

Det største anklageskrift jeg kanskje noen gang kommer til å skrive er at norsk misjon har solgt seg til NORAD. Norsk misjon har solgt seg for å kunne fylle institusjonene, mausoleene og blankpussede bronseplaketene. Spør et hvilket som helst misjonsselskap og en hvilken som helst misjonær med referanse til misjonærkonferansene som plasserer misjonærene, om hvilke plasser som fylles først når behovene skal dekkes og misjonærene plasseres. Svaret er gitt — de NORAD-finansierte institusjonene kommer i første rekke. Står det mellom en leder i et prosjekt som NORAD krever norsk ekspertpersonell til og en distriktsmisjonær som kanskje er diakon med sykepleierfaglig bakgrunn, så er det uøndvendig å spørre hvilken plass som blir dekket først. Behovslistene til misjonsselskapene etter misjonærkonferansene røper det samme. De ledige stillingene er distriktsmisjonærer, pionermisjonærer, folk til nye områder og de som står i pastorfunksjoner overfor de ennå kortkomne menighetene. Hvor finner du misjonærene? I lederstillingene i mausoleprosjektene. Norsk misjon har solgt seg i forhold til NORAD eller kanskje rettere, i forhold til hva man kan kalle gigantomimodellen. Vi har solgt oss.

Det er fortvilelse å spore når det reises debatt om NORADs forhold til misjonsselskapene. Den debatten bør misjonsselskapene ta, og debatten må de ta på egne premisser og ikke på Dagbladets, som det har vært tendens til i sommer og utover høsten. I stedet for å forsvare den posisjon at vi er dyktige utviklingsagenter, bør misjonsle-

Forts. s. 13

Stillinger

KVINESDAL KOMMUNE

SOSIALKURATOR

Ved Kvinesdal sosialkontor er det ledig stilling som sosialkurator. Tiltredelse så snart som mulig. Stillingen ønskes besatt av sosionom, men søker med tilsvarende utdanning kan også komme i betraktning.

Arbeidsområdet er klient- og saksbehandling innen sosialomsorgen, barnevern, edrue-skapsarbeid og eldreomsorg. Stillingen lønnes etter det offentlige regulativ for sosionom. Pensjonsordning med 2% pensjonsinnskudd.

Ansettelse skjer på vilkår som framgår av lover, reglement og gjeldende tariffavtale. Bilgodtgjørelse etter regulativ. Det stilles god leilighet til disposisjon, inkludert garasje. Det er ca. 5.650 innbyggere i Kvinesdal. Sosialkontoret er bemannet med sosialsjef, 2 sosialkuratorer, kontorfullmektig, kontorassistent, sykepleiesjef og annet personell innen hjemmesykepleien og hjelpeordningene for hjemmene. Det arbeides for tiden med plan om omorganisering av administrasjon og arbeidsordningen ved sosialkontoret.

Kvinesdal ligger ved E-18 med god forbindelse til Flekkefjord, Mandal, Farsund og Kristiansand. Nærmere opplysninger ved henvendelse til sosialsjefen, tlf. (043) 50 455.

Søknad med avskrift av vitnemål og attester sendes Kvinesdal sosialkontor, 4480 Kvinesdal, innen 08.12.83.

MENIGHETSSYKEPLEIER

En stilling som menighetspsykepleier i Fridalen menighet, Bergen er ledig, off. godkj. sykepleier, fra 1/1-84.

Fridalen diakonat har samarbeidsavtale med Bergen kommune når det gjelder hjemmesykepleie innenfor Danmarks plass Sosialdistrikt. Egen instruks for menighetsansatte. Tariff-lønn. Leilighet kan skaffes.

Nærmere opplysninger ved henvendelse til soknepresten, tlf. 28 24 85, eller form. i diakonatotet, D. Tuft, tlf. 28 53 93.

Søknad vedl. attester sendes Fridalen diakonat, Schweigårdsvei 51, 5032 Minde.

Overganger

Forts. fra s. 6

derne svare med å spørre hva misjonens egentlige oppdrag er.

Levende diakoni fra levende menigheter

Skal jeg gi råd, er det følgende: Hvis norsk misjon skal drive rett diakoni, så skal diakonien for-cynnes inn i de nye menigheter, i de nye, unge kirkene, i stedet for å transplantere norsk diakoni inn i den tredje verden. Og for denne institusjonsmodellen er det nødvendig, det vil jeg nemlig ikke utelukke, så la de som har spesialisert seg på det, og har

kall til det, bedrive den, mens norsk misjon finner tilbake til sin identitet — å skape levende diakoni ut fra levende menigheter på misjonsmarken. Dette er alternativet til de storprosjekter som menighetene fremmedgjøres for.

Forts. fra s. 15

få diakonutdanningsinstitusjoner sammenliknet med utdanningskapasiteten for diakonis-ser.

Nå er ressursituasjonen for den finske kirke mildt sagt forskjellig fra den norske, men de

har likevel tatt et viktig valg i retning av en prioritering. Et valg og en prioritering som norske styrende organer både i stats-administrasjonen og kirkelig rådsstruktur nå burde nærme seg.

LKA

Forstanderinne

Diakonisse Beate Øglænd er tilsatt som ny forstanderinne ved Diakonissehuset i Oslo. Beate Øglænd har i over 20 år arbeidet som misjonær i Kamerun for Det Norske Misjonsselskap, og hun begynner som forstanderinne 1. januar.